

4. Schiff, M. and A. Valdes. The Plundering of Agriculture in Developing Countries. Washington: World Bank, 1992. – P. 10-17.
5. Stiglitz, J.E. and A. Weiss. Financial markets and development. Oxford Review of Economic Policy 4, 1981. – P. 55-66.
6. Yaron, J., B. McDonald and G. Piprek. Rural Finance: Issues, Design, and Best Practices, No.14 in the World Bank's Environmentally and Socially Sustainable Development Studies and Monograph Series. Washington: World Bank, 1997. – P. 2-15.
7. Yaron, J. Successful Rural Finance Institutions. World Bank Discussion Paper No.150. Washington: World Bank, 1992. – P. 25-49.
8. Zeller, M., and M. Sharma (1998). Rural Finance, Food Security, and Poverty Alleviation: Supporting Institutional Innovation Through Public Policy. Food Policy Report. 1998. International Food Policy Research Institute (IFPRI) publication, Washington, USA. – P. 29-45.

УДК 330.322 + 303.4: 504 **Ст. наук. співроб. С.І. Рассадникова, канд. екон. наук – Ін-т проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса**

СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Обґрунтовано потребу і розглянуто концепцію екологізації інвестиційної діяльності в Україні в умовах трансформації моделі економічної системи країни. Запропоновано системне формування стратегії і тактики реалізації даної концепції, визначено види стратегій для макро-, мезо- і мікрорівнів.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, концепція, екологізація, стратегія, тактика.

Senior research worker S.I. Rassadnikova – Institute of market problems and economic and ecological research National Academy of Sciences of Ukraine, Odessa

Strategy and tactics of investment activity ecologization

In the article the necessity is grounded and concept of investment activity ecologization in Ukraine in conditions of economic system transformation is considered. Were proposed system formatting of strategy and tactics of this concept realisation, were picked out strategy forms for macro- and microlevels.

Keywords: investment activity, concept, ecologization, strategy, tactics.

Вирішальне значення для сталого розвитку суспільства має активізація інвестиційної діяльності, що викликає збільшення масштабів виробництва і споживання. Зростання виробничого потенціалу і рівня споживання населення, зміна структури національної економіки супроводжується збільшенням антропогенно-техногенного навантаження, розширенням переліку впливів суспільства на природу, зниженням біорізноманіття й іншими негативними економічними й екологічними наслідками. Тому інвестиційна діяльність як визначальний чинник економічного росту, формування напрямків і контурів майбутнього розвитку суспільства, забезпечення ресурсно-екологічної безпеки вимагає своєчасної трансформації на основі екологічно зваженого і науково обґрунтованого її розроблення і реалізації.

В Україні продовжується загострення екологічної ситуації. Інвестиційна діяльність має у своєму розпорядженні істотний потенціал для подолання екологічної кризи. З одного боку, інвестиційна діяльність як природо-

перетворююча, завдає шкоди навколишньому середовищу. Перехід до постіндустріальної епохи веде до виникнення нових видів діяльності і спонтанних, невідомих раніше людству екологічних загроз і небезпек. З іншого боку, інвестиційна діяльність є основою для подолання екологічної кризи, внаслідок здійснення якої впроваджуються інноваційні, природозберігаючі техніка і технології, створюються екологічно чисті виробництва і продукція, формується екологоорієнтована структура економіки. Тому проблема розроблення і реалізації стратегії і тактики екологізації інвестиційної діяльності є актуальною і вимагає формування своєчасних конструктивних підходів.

Проблемам екологізації економіки присвячено цілий ряд наукових публікацій Б. Буркинського, І. Бистрякова, О. Веклич, Б. Данилишина, Н. Ковальової, С. Дорогунцова, Л. Мірошник, Е. Мишенина, С. Степанова, Ю. Туніці, В. Трегобчука, А. Федорищева, С. Харічкова, М. Хвесика та ін. У них досліджуються різні аспекти і підходи до перетворення економіки, спрямованого на зниження інтегрального екодеструктивного впливу і гармонізацію взаємин суспільства і природи.

Значення інвестиційної діяльності в розширеному відтворенні і стабілізації розвитку економіки привертає увагу вітчизняних і закордонних учених до проблем екологічного інвестування, врахування екологічного чинника в інвестиційній діяльності. В умовах екологічної кризи в країні більшість публікацій спрямовано на аналіз особливостей екологічного інвестування, оцінку ефективності природоохоронних інвестицій, активізацію екологоорієнтованих інвестиційних процесів [1, 2, 5, 6]. Теоретичні основи екологізації інвестиційної діяльності викладено в роботах автора [2, 3, 4].

Складність і багатогранність досліджуваної проблеми припускає подальше поглиблення теоретико-методологічної бази на основі застосування комплексних і системних підходів, залучення методичного апарату й ідеології сучасних напрямків економічної теорії. Невирішеними залишаються питання створення теорії екологоорієнтованих інвестицій в умовах глобалізації і трансформації економіки шляхом зміни економічної моделі розвитку суспільства, розроблення і проведення гнучкої поетапної екологізації інвестиційної діяльності, формування стратегії і тактики її реалізації на основі системного і динамічного підходів, застосування ефективних механізмів та інструментів забезпечення здійснення екологічно обґрунтованої інвестиційної діяльності.

Метою дослідження є аналіз змісту і розроблення взаємозалежних стратегії і тактики екологізації інвестиційної діяльності з позиції досягнення екологобалансованого розвитку суспільства. Власне через це необхідно: обґрунтувати потреби і концепцію екологізації інвестиційної діяльності в сучасних соціально-економічних умовах, сформулювати суть і запропонувати контурну концептуальну модель стратегії і тактики її реалізації, вивчити і виявити основні види стратегій, прийнятних для використання на макро-, мезо- і мікрорівнях.

Причини виникнення потреби суспільства в екологізації інвестиційної діяльності полягають у такому.

1. Тенденції світового розвитку, посилення глобалізації інвестиційних процесів підвищують значення спроможності країни відповідати на виклики світової і національної екологічних криз, робити прорив у постіндустріальну епоху, інтегруватися в міжнародні зв'язки і відносини. Складовою частиною стратегії розвитку країни стає дотримання міжнародних угод, норм і правил співробітництва у сфері охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів, підтримка ресурсно-екологічної безпеки, інтернаціоналізація бізнесу.
2. Забезпечення майбутніх поколінь нації різноманітним природно-ресурсним потенціалом і комфортними екологічно безпечними умовами життєдіяльності відповідно до прийнятої світовим співтовариством концепції стійкого розвитку. Одним зі структурних елементів цієї концепції є екологізація економіки, здійснення якої передбачає екологізацію інвестиційної діяльності як цілеспрямоване включення екологічного вектора в процес інвестування.
3. Перспектива інтеграції в ЄС зобов'язує приводити у відповідність екологічні вимоги і стандарти, адаптувати законодавство. Екологозбалансований розвиток, невід'ємною складовою якого є вирішення екологічних проблем і досягнення ресурсно-екологічної безпеки функціонування національної економіки, визначається як стратегічна мета плану дій Україна – ЄС.
4. Подолання ресурсо- та енергомісткого природовитратного типу ведення господарства. Рівень антропогенно-техногенного навантаження на навколишнє природне середовище в Україні – один із найвищих серед розвинутих країн світу. Сукупний економічний збиток в Україні, за оцінками Міжнародного Інституту менеджменту навколишнього середовища, становить не менше ніж 15-20 % ВВП, за даними Міністерства охорони навколишньої природного середовища України – 10-15 % ВВП [7], тоді як у країнах ЄС цей показник близько 3-5 % ВВП.
5. Конкурентоспроможність національної економіки як важливий показник місця країни у світовому економічному просторі пов'язаний з досягненням глобальної екологічної ефективності і мінімізації економічного збитку довкіллю. Внаслідок цього підсилюється значення превентивних довгострокових дій для запобігання негативним антропогенно-техногенним впливам на природу і суспільство. Велику частину природоохоронних і ресурсозберігаючих дій, які мають довгостроковий характер, реалізують через інвестиційну діяльність.

В умовах трансформації економіки екологізація інвестиційної діяльності – це складова закономірної активної зміни й еволюційного розвитку суспільних систем. Перетворення інвестиційної сфери здійснюють на основі цілеспрямованого комплексу правових, технічних, інституційних, соціальних, виховних та інших методів і способів впливу для врахування екологічного чинника на всіх стадіях інвестування, зниження екодеструктивного впливу на навколишнє природне середовище і задоволення суспільних потреб у природних благах і послугах.

Процес екологізації інвестиційної діяльності полягає у встановленні збалансованої взаємодії між природними процесами й інвестуванням на основі дії законів і закономірностей розвитку та функціонування природних і економічних систем. Мета екологізації інвестування – підпорядкування інвестиційної діяльності екологічним вимогам, підтримка балансу між екологічними й

економічними складовими, узгодження приватних і суспільних потреб та інтересів збереження і нагромадження природного багатства для одержання максимального позитивного ефекту, збільшення загальної величини капіталу, невід'ємною складовою якої є природні блага у формі природного капіталу.

Перетворення інвестиційної діяльності і формування екологобалансованої інвестиційної моделі вимагають цілеспрямованих управлінських впливів довгострокового характеру. Обов'язковим складовим елементом управління процесом побудови подібної моделі, розглянутої як процес екологізації інвестиційної діяльності, є стратегія. Виживання людства в умовах екологічної кризи можливе з використанням стратегії як ідеології та практичних дій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

Існує безліч визначень стратегії [9, 10]. Узагальнення теоретичного осмислення суті стратегій дає змогу зробити висновки про найбільш властивих їй типові ознаки та атрибути. До таких ознак і характеристик належать: насамперед, управлінський процес, спрямований на підтримку відповідності між поставленими цілями і потенційними можливостями їхнього досягнення, система концептуальних цілей та інструментів їхньої реалізації з урахуванням впливу екзогенних і ендогенних чинників.

Таким чином, стратегія екологізації інвестиційної діяльності є, з одного боку, цілеспрямованою системою методів і способів, механізмів досягнення довгострокових екологічно значимих цілей в умовах нестабільності і мінливості зовнішнього і внутрішнього середовища. З іншого боку, це певна філософія генерального напрямку розвитку інвестиційної діяльності на основі принципів, ідей і завдань концепції стійкого розвитку суспільства, цілісне уявлення про роль і функції інвестиційної діяльності в нагромадженні природного багатства, її перетворенні в екологобалансовану діяльність у довгостроковій перспективі відповідно до можливостей і потреб суспільства.

Суб'єктом формування цієї стратегії є держава, міждержавні утворення, регіональні органи влади, підприємства, фірми, корпорації. Специфічним об'єктом стратегічного управління є процес екологізації інвестиційної діяльності на рівні функціонування національної держави, регіону, чи підприємства на макро-, мезо- і мікрорівнях.

На відміну від стратегії, тактика – це короткострокові й адаптивні дії для досягнення довгострокових стратегічних цілей. Тактика екологізації інвестиційної діяльності – це сукупність короткострокових і адаптивних засобів впливу на хід процесів екологізації для поетапної реалізації стратегії. Тактика як форма реалізації стратегії є більш гнучкою і здійснюється в рамках усталених стратегічних цілей, параметрів та орієнтирів. Важливим напрямком стає визначення співвідношень, взаємопогодження і взаємодоповнення стратегії і тактики, яке є поєднанням науки і мистецтва. На тактику впливають системні особливості функціонування і властивості об'єкта – інвестиційної діяльності на рівні країни, у регіоні, на підприємстві. У свою чергу, тактика обмежує можливі варіанти реалізації стратегії через реакцію на закономірності і зміни екологічного інвестування в реальних макро-, мезо- і мікроумовах (правових, організаційних, економічних, фінансових, інституціональних і т.ін.). Для підвищення

дієвості стратегії екологізації, сформованої під впливом панівної в суспільстві екологічної доктрини і системи цінності чистого навколишнього природного середовища, вагомості екологічно чистих продукції і виробництва у створенні сприятливих умов життєдіяльності населення, стратегія і тактика в кожному конкретному короткостроковому періоді повинна являти собою визначену цілісність при інтеграційному впливі стратегії.

Модель розроблення зазначеної стратегії складається з основних послідовних етапів: визначення місії і стратегії розвитку об'єкта інвестиційної діяльності; проведення стратегічного аналізу чинників внутрішнього і зовнішнього середовища, які впливають на процес екологізації інвестицій; виявлення існуючих екологічних проблем і екологічних ризиків, пов'язаних з інвестуванням; установлення стратегічних цілей, завдань і пріоритетів перетворення інвестиційної діяльності в екологоорієнтовану; вибір стратегії для реалізації концепції екологізації інвестиційної діяльності; тактична підтримка обраної стратегії; моніторинг і контроль результатів здійснення стратегії; включення зворотного зв'язку для коригування стратегії з метою підвищення її ефективності.

До визначальних чинників побудови стратегії екологізації інвестиційної діяльності належать: рівень економічного розвитку країни, темпи економічного зростання і темпи приросту інвестицій, ефективність та інституційна забезпеченість механізмів регулювання екологоорієнтованими інвестиційними процесами, стан ринку інвестиційних ресурсів, інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість країни, регіонів, окремих підприємств для екологоорієнтованих інвестицій, якість робочої сили, політико-правова стабільність, стан захисту прав власності і страхування різних видів ризиків, включаючи ресурсно-екологічні, розвинутість інвестиційної інфраструктури, рівень ризиків і інші. Стратегія екологізації інвестиційної діяльності має розроблятися таким чином, щоб забезпечувати реалізацію стратегічних напрямків екологізації національної економіки і відповідати загальній стратегії соціально-економічного розвитку країни, а також реалізовуватися в процесі поточної інвестиційної діяльності на основі вибору екологічно безпечних і результативних інвестиційних проектів і програм.

Значення формування стратегії для екологізації інвестиційної діяльності полягає в:

- активізації екологоорієнтованого інвестиційного процесу і зростання економічного ефекту від інвестицій, вкладених у відтворення природно-ресурсного потенціалу та якість навколишнього природного середовища;
- забезпеченні реалізації довгострокової мети досягнення екологобалансованого розвитку на основі визначення пріоритетів для вкладення інвестицій у першочергові найбільш гострі екологічні проблеми;
- створенні режиму стимулювання різних видів екологоорієнтованих інвестицій;
- посиленні інноваційної спрямованості економічного інвестування;
- підвищенні ресурсно-екологічної безпеки країни і господарських систем за рахунок узгодження стратегічних і тактичних дій і передбачення, прогнозування довгострокових наслідків і результатів від інвестицій для захисту та відновлення навколишнього природного середовища;

- установленні міжрівневих взаємозв'язків між ходом інвестиційних процесів, спрямованих на відтворення природного капіталу і забезпечення ресурсно-екологічної безпеки на макро-, мезо- і мікрорівнях.

Серед принципів стратегії екологізації інвестиційної діяльності виокремимо такі:

- ієрархічності взаємозв'язку розробленої стратегії на макро-, мезо- і мікрорівнях;
- несуперечності і комплексності формування стратегії та її етапів;
- орієнтації на довгострокові цілі стійкого розвитку і досягнення глобальної екологічної ефективності;
- обґрунтованості і багатоваріантності вибору;
- еволюційності, яка охоплює систему елементів і включає безупинне нарощування екологічного потенціалу і результату інвестиційних процесів.

До основних стратегій можуть належати такі, які націлені переважно на впровадження інновацій для зниження екологічної небезпеки виробництва, стратегії екологічної відповідальності за наслідки інвестиційної діяльності для суспільства, природи та ін.

Таким чином, у суспільстві існує гостра потреба в розробленні екологізації інвестиційної діяльності як невід'ємної складової загальної стратегії екологобалансованого розвитку України. Впровадження довгострокових екологічних орієнтирів у процесі поетапної послідовної трансформації інвестиційної сфери в умовах глобалізації та існування системних видів і загроз стабільному розвитку можливе на основі застосування методології стратегічних досліджень.

Підпорядкування екологічним імперативам вимагає створення стратегічної моделі, що поєднує основні її складові: принципи розроблення, визначення цілей і завдань, пріоритетів, механізмів досягнення поставлених цілей, контроль, діагностику й оцінку результатів реалізації. Рівень розвитку суспільства, особливості моделі екологізації і способи її реалізації взаємозалежні між собою, тому кожен етап поступового руху суспільства має визначені можливості щодо екологізації інвестиційної діяльності. Розроблення стратегії екологізації інвестиційної діяльності повинна координуватися з єдиного центру і відрізнятися могутнім інтеграційним потенціалом стосовно різних ієрархічних рівнів реалізації (на макрорівні – державна стратегія, на мезорівні – регіональна, на мікрорівні – стратегія окремих корпорацій і підприємств) і практично-тактичними діями у короткостроковому періоді.

Подальші напрямки досліджень з цієї проблеми пов'язані з розкриттям методологічної і методичної основи кожного структурного елемента стратегії, визначенням вигод і переваг застосування стратегії, встановленням критеріїв вибору найбільш екологічно ефективних стратегій, формуванням національної, регіональної, локальної моделі стратегії, вивчення специфічних особливостей реалізації стратегії на різних ієрархічних рівнях організації суспільства.

Література

1. **Инвестирование** природоохранной деятельности/ Под науч. ред. Б.В. Буркинско-го. – Одесса: ИПРЭИ НАН Украины. – 2002. – 224 с.
2. **Рассадникова С.И.** Современная инвестиционная политика: предпосылки экологизации. – Одесса: ИПРЭИ НАН Украины, 2004. – 204 с.

3. Рассадникова С.И. Экологизация инвестиционной деятельности в условиях трансформации Украины// Ринкова економіка. Сучасна теорія, практика управління: Зб. наук. праць. – Одеса: Астропринт. – 2004, т. 7 (вип. 8). – С. 602-608.

4. Рассадникова С.И. Экологизация инвестиций// Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. праць Одес. ДУ – Одеса: АТЗТ ШРЕНТТ. – 2001, вип. 8, ч. 2. – С. 15-18.

5. Андреева Н.Н. Механизм мотивации экологически ориентированных инвестиционных процессов в Украине// Научные труды Донецкого НТУ. Серия: экономическая. – Донецк: Дон. НТУ. – 2003, вып. 56. – С. 71-78.

6. Верещак В.С. Обоснование экологических инвестиций// Бизнес. Информ. – 1999, № 9-10. – С. 116-118.

7. Веклич О. Учет экологического фактора в системе национальных счетов// Экономика Украины. – 1997, № 12. – С. 50-56.

8. Базелер У., Сабов З., Хайнрих Й., Кох В. Основы экономической теории: принципы, проблемы, политика. – СПб: Изд-во "Питер", 2000. – 800 с.

9. Минцберг Г., Куинн Дж. Б., Готал С. Стратегический процесс. – СПб: Изд-во "Питер", 2000. – 800 с.

10. Ансофф И. Стратегическое управление. – М.: Наука, 1993. – 327 с.

УДК 502.35

*Доц. О.В. Загорий¹, канд. экон. наук – Одесский
государственный экологический университет*

СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫЕ ФИНАНСОВО-КРЕДИТНЫЕ УЧРЕЖДЕНИЯ КАК ЭЛЕМЕНТ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Ефективна організація національної економіки, яка передбачає інституційні зміни, є найважливішим чинником сталого розвитку. Удосконалення інституційної структури національної економіки можливе завдяки запровадженню спеціалізованих фінансово-кредитних установ, які повинні здійснювати кредитування інвестиційної діяльності природоохоронного спрямування. Партнерство та інтеграція, як основа створення й функціонування спеціалізованих фінансово-кредитних установ, надають вагомі стратегічні переваги порівняно з конкуренцією.

Ключові слова: інвестиційна діяльність природоохоронного спрямування, інституційна структура економіки, спеціалізовані фінансово-кредитні установи, системні механізми.

Doc. E.V. Zagorij – Odessa state ecological university

The specialized financial-credit establishments as an element institutionalization changes of economy in conditions of steady development

The effective organization of national economy supposing institutionalization changes, is the major factor of steady development. Perfection institutionalization structures of national economy probably by means of introduction of the specialized financial-credit establishments, called to carry out crediting investment activity of a nature protection direction. Partnership and integration as the basis of creation and functioning of the specialized financial-credit establishments assume more powerful strategic advantages, than a competition.

Keywords: Investment activity of a nature protection direction, institutionalization structure of the economy, the specialized financial-credit establishments, system mechanisms.

¹ Кафедра менеджмента природоохранной деятельности (candidate of economic sciences, the senior lecturer of faculty of management of nature protection activity of the)